

Sáráné Lukátsy Sarolta

„Az olvasás felettébb szükséges voltáról”

Reflexiók a Könyvtárostanárok Egyesületének 2006. május 4-i szakmai napjáról

Mióta is mondjuk ezt az alapigazságot imamalom-szerűen mi, akik még szeretjük a betűt, az elvarázsoló, gondolkodásra készítő (olvasott!) történeteket, mi, akik még azt valljuk, hogy az információ nagyobb része – ma is – csakis olvasás útján sajátítható el? Talán azóta, amióta olvasáskutatók foglalkoznak az olvasmányok befogadásával, az általuk elérhető pozitív életmintákkal, amióta tanítók és magyartanárok, pszichológusok és könyvtár-pedagógusok próbálkoznak különböző trükkökkel, hogy a könyvek és olvasmányhősök világát közelítsék a gyerekekhez.

Ezért jött össze 2006. május 4-én mintegy hetven kultúraközvetítő az OSZK VI. emeleti előadótermében, ezért figyeltünk fokozott érdeklődéssel a meghívott húsz előadóra.

Kérdőjelek és felkiáltójelek

Bevezetésképpen Hangodi Ágnes osztályvezető mutatta be a Könyvtári Intézetet, könyvtárának szolgáltatásait és a honlapon elérhető információit, majd Bauer Béla szociológus beszélt az ifjúság mai kulturális és művelődési szokásairól, meglehetősen nagy számú (2,3 millió) fiatal megkérdezése nyomán. Eszerint a fiatalok többsége otthon, általában ingerszegény környezetben tölti a szabadidejét. A hétvégéken valamivel jobb az arány, 38%-uk elmegy valahová kikapcsolódni, de csak kevesen engedhetik meg maguknak a fizetős helyeket. A megkérdezettek egyharmadának még baráti köre sincs, a család sem ösztönzi őket tartalmas időtöltésre. A színházat 87%-uk soha nem látogatja. Ebben olyan okok is szerepet játszanak, hogy drága a színházjegy, vagy messze van a színház az adott településtől. A kultúrát „kirekesztők” (kb. 30%) nem is tartják fontosnak a művelődést, legfeljebb a Sziget-fesztiválra mennek el. Könyvtárba azonban alig 13%-uk jár, elsősorban az oktatáshoz szükséges könyveket keresik. A többség érettségizett, de csak a televízióból szerzik kulturális élményeiket. Akik színházba, múzeumba is járnak (2%), azok szüleinek nagy része felsőfokú végzettségű. A felsőoktatásban részt vevőknél ez az arány már 11%, mégsem biztató ez az adat, mert Nyugat-Európában sokkal több fiatal nyitott a magas kultúrára.

Nagy Attila olvasáskutató még több riasztó és megdöbbentő jelenséget sorolt fel: 40 évvel ezelőtt még „csak” 40% funkcionális analfabéta volt Magyarországon, ez az arány ma már 60%. Ők azok, akik egy év alatt egyetlen könyvet sem olvasnak el. A legújabb PISA-felmérések szerint a magyar fiatalok 40 ország között az alsó harmadban állnak a szövegértés tekintetében. Ez a szomorú tény arra is visszavezethető, hogy a magyar iskolák technikai, minőségi mutatóiban óriási

különbségek vannak, holott az iskolának kellene kompenzálni a családból művelődési hátránnyal érkező gyerekek esélyeit.

Bizonyos kampányokra rengeteg pénz áll rendelkezésre, pl. a Nagy Könyv-akcióra 900 millió Ft jutott, ugyanakkor a *Kincskeresőre*, az egyetlen magyar ifjúsági szépirodalmi folyóirat támogatására nem akad 3 millió Ft. A minisztérium sincs tisztában a „fehér foltokkal”, hiszen az iskolai könyvtárakról szóló októberi statisztika többnyire ötletszerű, kevés támpontot ad. Hol a „megoldás” lehetősége? Meg kell állítani ezeket a lehangoló tendenciákat, másképpen kell az olvasásra buzdítani. Nagy Attila a holland vagy a finn példát tartja követendőnek. Nem a kakaóbiztos számítógépekre kellene költeni számolatlan milliókat, hanem játékokkal, mondókákkal ösztönözni a kicsiket, kedvet, kíváncsiságot kell teremteni a nagyobbakban.

Ugyanennek a döbbenetes tendenciának a klinikai lecsapódásáról beszélt Cserne István pszichiáter, aki a dyslexiások növekvő számú csoportjával foglalkozik: állítása szerint a lányok 15, a fiúk 20%-a nem érti meg az elé adott szöveget. Minden más tevékenységben szívesebben vesznek részt – manuális, művészeti vagy játékos foglalkozásokban, ahol sikerélményre számíthatnak –, csak olvasni ne kelljen. Ezt a trauma-közeli állapotot az ősi kínai gyógy módtól kezdve a szemmozgások tréningjéig és a hangoztató-elemző írásmódig apró lépésekben segítenek megváltoztatni, hogy visszatérjen a gyerek munkakedve, és örömeit lelje az olvasásban.

Mi a teendő? Lehetőségek és megoldások

Miután kellőképpen elkeseredtünk az eddig csak sejtett negatív jelzésektől, a KTE tisztségviselői ejtettek néhány szót az egyesület elmúlt, kemény munkával telt évéről, a jövőendő tervekről, a pénzügyi és pályázati lehetőségekről, az etikai kódexről és a lezajlott Bod Péter könyvtárhasználati versenyről.

Ezután Kalcsits Jánosné szaktanácsadó (Budapest, XXII. ker.) beszélt a kis könyvbarát vetélkedőről, amelyet először osztály-, majd iskolai, végül kerületi szinten rendeztek meg alsó tagozatos gyerekeknek. A játékos tevékenységeknél fontosnak tartotta az egymással való kommunikációt, a kooperációt és a kreativitást, melyek hozzásegítették a gyerekeket a jó szövegértéshez, az együtt-egymásért cselekvéshez és az alkotó munkához.

Melykóné Tózsér Judit (Hatvan) két hetedik osztályos tanítványát is elhozta a hatvani Kodály Zoltán Általános Iskolából, akik szépen, komolyan és tagoltan ecsetelték kutatómunkájuk egyes fázisait, valamint módszereiket, és bemutatták az általuk kifejlesztett történelmi társasjátékokat, melyekkel kedvet csináltak a többieknek a történelemhez.

A középiskolák könyvtárhasználati és olvasási szokásairól Juhászné Belle Zsuzsa (Debrecen) tartott összefoglalót. Elöljáróban felsorolta az olvasásra nevelés legfontosabb szereplőit:

– a családot, amely a szokások kialakításával, példamutatással, az olvasmányokról való beszélgetéssel segíthet (ebben természetesen szerepe van a szülő, többnyire az anya iskolai végzettségének);

- az iskolát, amely a készségek kialakításában jeleskedhet;
- a könyvtárat, amely gyakorlóhely lehet az eszközök használatához, amely menedékhely és lelki „szennyestáda”, amely végső soron életformává teszi a könyvtárban való bújárkodást, a könyvek és a betű szeretetét. Azt is elmondta, hogy a mai fiatalok felületesek az olvasásban, nemigen tudnak elmélyülni, tehát elgondolkozni az olvasottakon.

Sokszor még a helyesírást is elfelejtik, mert a számítógép megoldja helyettük ezt a problémát. Gátlátalanul átveszik (régebben kiollózták) az internetes szövegeket, nem veszik észre az összefüggéseket. Az olvasás, mint időtöltés náluk a sokadik helyen áll, de folyamatos és tervszerű fejlesztéssel még lehet eredményeket elérni.

A záró kerekasztal-beszélgetésen olyan folyóirat-szerkesztők vettek részt, akiknek bizonyos szempontból közülük van a gyermek- és ifjúsági irodalomhoz, a könyvtári módszerekhez.

Sándor Csilla, a *Csodaceruza* szerkesztője arról beszélt, hogy jó lenne összefogni a gyermek- és ifjúsági irodalomról szóló kritikákat a 2002-ben indult lapban, de nagyon fontos lenne egy, a németországihoz hasonló gyermekirodalmi intézet létezése is.

Rigó Béla az 1971-ben Szegeden indult *Kincskereső* védelmében elmondta, hogy nagyon kevés pedagógus és gyerek ismeri a folyóiratot. Mostanában még a léte is kockán forgott, végül egy alapítvány mentette meg a csúfos haláltól.

Jáki László, a haló poraiból föltámadt és 1999-ben újraindult *Könyv és Nevelés* felelős szerkesztője a könyvek és az iskolai könyvtárak szemszögéből tartotta szükségesnek az elméleti és történeti megalapozást, egyúttal fölhívta a jelen lévő kollégák figyelmét a publikálási lehetőségre.

Emmer Gáborné, az *Iskolakönyvtáros* szerkesztője inkább a módszereket és az iskolai könyvtárak életéről szóló tudósításokat hangsúlyozta, Szávai Ilona, a *Fordulópont* szerkesztője pedig a tematikus számok mellett tette le a voksát, és bizonyította, hogy a régebbi számok iránt is nagy az érdeklődés.

Többször és több éve kongatják már a vészharangot kutatók és pedagógusok, hogy nagy baj van, hogy nem elegendők az elszigetelt „partizán-akciók”, nem lehet csak a televízióra meg a számítógépre mutogatni, mint bűnösökre. Addig kell tennünk valamit, amíg még nem késő, amíg nem következik be a „Fahrenheit-effektus”. Remélhetőleg nem mi vagyunk az utolsó könyves nemzedék, és nem jutunk el odáig, hogy néhány megszállott örült lesz – mint annak idején a kolostorokban –, aki még szeret (és tud) olvasni, a többiek pedig a boldog tunyaság és butaság állapotában hevernek majd a tévé előtt, vagy nyomkodják az „eget”, amíg a harmadik életük is elfogy.